

УДК:811.521

Зухра НАСИРОВА,

Чирчиқ давлат педагогика университети ўқитувчиси

ТДЎТАУ доценти И.Ёқубов тақризи асосида

XX АСР ЯПОН АДАБИЁТИДА “НЕОСЕНСУАЛИЗМ НАЗАРИЯСИ”

Аннотация

Ушбу мақолада XX аср япон адабиётидаги адабий жараёнлар ёритилган. Шу даврда пайдо бўлган турли оқимлар, уларнинг назарий қарашлари таҳлил этилган. Неосенсуализм назарияси асосчиси Ёкомицу Риити эстетик концепциясида ғарб ёзувчилари Марсель Пруст, Джеймс Джойс, Франц Кафка бўлди. XX аср дунё контекстининг номоёндалари неосенсуалистлар ёзувчиларни асарлари "сезгилар" ва "туйғулар" билан йўғрилган бўлиши керак деган шиор билан адабий янгилиниш яратишга эришадилар. Оқим вакиллари адабиётда ривожланган догматик меъёрларини эгосентрик мазмуни билан енгиб ўтишни хоҳладилар ва воқеликнинг ўзгарувчанлигига жавоб сифатида турли хил ва ранг-баранг спектрларни кўрсатиш вазифасини қўйдилар. Неосенсуалистларнинг ёрқин номоёндаси Ясунари Кавабата япон адабиётини дунё контекстига олиб чиқди.

Калит сўзлар: Неосенсуалист, оқим, фалсафа, психология, онг, жараён, таъсир, типология, антропоцентризм, ғоя, мотив, деталь.

“ТЕОРИЯ НЕОСЕНСУАЛИЗМА” В ЯПОНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ XX ВЕКА

Аннотация

В статье рассматриваются литературные процессы в японской литературе XX века. Были проанализированы различные литературные течения появившиеся в этот период, теоретические взгляды ученых. Основоположниками теории неосенсуализма в эстетической концепции Йокomisу Риити стали западные писатели Марсель Пруст, Джеймс Джойс, Франс Кафка. Неосенсуалисты добиваются создания литературного обновления под лозунгом о том, что произведения писателей должны быть пронизаны "сенсациями" и "чувствами". Представители течения хотели преодолеть выработанные в литературе догматические нормы с их эгоцентрическим содержанием и поставили задачу показать разные и разнородные спектры как ответ на изменчивость реальности. Яркое проявление неосенсуалистов Ясунари Кавабата вывел японскую литературу в мировой контекст.

Ключевые слова: Неосенсуализм, течение, философия, психология, сознание, процесс, влияние, типология, антропоцентризм, идея, мотив, деталь.

THE “THEORY OF NEOSSENSUALISM” IN XX CENTURY JAPANESE LITERATURE

Abstract

The article discusses literary processes in the Japanese literature of the XX century. Various theoretical views of scientists that appeared during this period were analyzed. The founders of the theory of neosensualism in the aesthetic concept of Yokomisu Riiti were Western writers Marcel Proust, James Joyce, Frans Kafka. Neosensualists seek to create a literary renewal under the slogan that the works of writers should be permeated with "sensations" and "feelings". The representatives of the current wanted to overcome the dogmatic norms developed in the literature with their egocentric content and set the task to show different and heterogeneous spectra as a response to the variability of reality. A vivid manifestation of neosensualists, Yasunari Kawabata brought Japanese literature into the world context.

Key words: Neosensualism, current, philosophy, psychology, consciousness, process, influence, typology, anthropocentrism, idea, motive, detail.

Кирриш. Япон адабиётшунос олимлари XX аср адабиётда ёзувчилар инсон қалбининг яширин ҳаётини, онгли ва онгсиз муаммоларни бош ғоя сифатида қаралганини таҳлил қиладилар. Улар инсон рухиятининг турли вазиятдаги ҳатти-ҳаракатлари инсон ички ҳаётида аксланишига эътибор қаратадилар. Жаҳон адабиёти танқидининг устивор йўналишларида психоаналитик назариялар, инсон рухияти, онда кечувчи воқеалар бадий-эстетик ҳодисалар деб қаралди ва бир қанча адабий оқимлар вужудга келди. Ушбу даврда адабий мероснинг ривожланиши мураккаб ва ноаниқ жараёнда кечди. Ўзларини “антропоцентризм” оқим вакиллари деб атаган ёзувчилар бадий асар фақат инсонни ёритиши керак деб қарадилар.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. 1924 йилда Ёкомицу Риити “Неосенсуализм назарияси” асарини ёзди. Бу йўналишда ўша даврда энг кўзга кўринган ёзувчилар

Ёкомицу Риити, Кавабата Ясунари, Катаока Тэппэй, Накагава Ёити, Дзюития Ёсабуру, Кисида

Кунио, Сасаки Мосакулар фаолият юритдилар. Уларнинг эстетик концепциясида ғарб ёзувчилари Марсель Пруст, Джеймс Джойс, Франц Кафка бўлди. XX аср дунё контекстининг номоёндалари неосенсуалистлар ёзувчиларни асарлар "сезгилар" ва "туйғулар" билан йўғрилган бўлиши керак деган шиор билан адабий янгилиниш яратишга эришадилар. Бу оқимдаги ёзувчилар Зигмунд Фрейд психологик таҳлили билан қизиқадилар. Бу асарда муаллиф адабиёт ҳар қандай босимлардан ҳоли “тоза адабиёт” бўлиши шарт дейди. Адабиёт ҳис туйғуларга йўғрилган, “қалб кўриниши” ни бера оладиган “рухият манзараси” ни кўрсата билиш даражасидаги асаргина “тоза” асар ҳисобланишини ёзди. “Тоза адабиёт” нинг тузилишида инсон онгида “ҳаракат қиладиган” “нарса” тасвирга тушиши керак деган ғоя бош ғоя ҳисобланади. Ёкомицу фикрича инсон ташқи оламни

эмас, балки дунёни идрок қилади, шунинг учун бадиий ижод объектив ҳақиқатни эмас, балки субъектив ҳис – туйғуларни ифодалаши керак. Ёзувчи ва рассомларнинг вазифаси инсон руҳиятида кечувчи воқеа-ҳодисаларни аслича акс эттириш. Неосенсуализмнинг дастлабки тамойиллари ғарб модернизмнинг адабий назарияси билан боғлиқ бўлиб, улар объект, вазият ёки вазиятдан келиб чиққан субъектив тажрибанинг енг кичик ва кўзга кўринмас жиҳатларини (нюнслар)ини ифодалашни талаб қилдилар. Неосенсуалистлар натуралистик адабиётда ривожланган бадиий нуткнинг догматик меъёрларини эгосентрик мазмуни билан енгиб ўтишни хоҳладилар ва воқеликнинг ўзгарувчанлигига жавоб сифатида турли хил ва ранг-баранг спектрларни кўрсатиш вазифасини қўйдилар. Ёкомицу фикрига кўра, ёзувчининг вазифаси "ҳис-туйғулар" ни яратишдир, бунинг воситаси "сўз, ритм, шеър"дир. Неосенсуалистларнинг бошлиғи, ўз сўзлари билан, вақтнинг янги кўринишини ифодалашга, номаълум услубни куриш учун "адабиётга кўзғалон" деб еълон қилди. XX асрнинг 30-йилларига келиб неосенсуалистларга нисбатан танқид кучайди. Ёкомицу ва унинг сафдошларини назариядан йироқ "амалий ёзувчи" лар деб атадилар. Уларнинг назарий ғоялари илмий назариянинг уйғунлигига ега эмас, тушунчалар ноаниқ, ҳукмлар тушунарсизлиги билан ажралиб туради. Модернистлар санъат ва унинг жамиятдаги ўрни ҳақида турлича фикр юритганлар. Неосенсуалистлар адабиётни мавжуд тартиб доирасида эмас, балки "ҳаётни ўзгартирувчи" восита сифатида кўришни истадилар. Катаока Тэппэйнинг «Киори кишлоғида тинч тотув ҳаёт» («Кёрисон кайкёроку», 1929) ва «Севги муаммолари» («Айдзё но мондай», 1931) асарлари қаттиқ танқидга учради. Неосенсуалистларнинг ёрқин намоёндаси Ясунари Кавабата япон адабиётини дунё контекстига олиб чиқди.

Адабиётшунос танқидчи, таржимон олим Мешариков XX аср япон адабиётини таҳлил қиларкан, адабиётда тасвирлаш энг мураккаб бўлган инсон руҳиятини япон ёзувчилари маҳорат билан уйдалаганлар деб баҳолайди. XX аср япон адабиётида инсоннинг ички дунёси, руҳиятда кечадиган муаммолар актуал муаммо сифатида қаралди. Ўқувчига одат бўлиб қолган асар сюжетларидаги севги-мухаббат, ота-оналик, соғлиқ, етимлик, инсонларнинг ўзаро бир- бирлари билан муносабатлари онг ва ўй- ҳаёлотдаги тасвирларда, қахрамоннинг ички нутқида, ёлғизликдаги ички кечинмалар тасвир марказида бўлди. В.А.Гришина, И.А.Боронина, В.С. Гривнин, Е. Г. Яковлев каби олимлар япон адабиётини типологик жиҳатдан ўргандилар. Жаҳон миқёсида шов -шувга эга бўлган Ясунари Кавабата япон адабиётини дунё контекстига олиб чиқди деб баҳо бердилар. Токионинг Осака шаҳрида зиёли ва ўзига тўқ оилада туғилган Ясунари Кавабата ота –онасидан икки ёшида айрилади. Шунинг учун бўлса керак ёзувчи асарларида ўлим, етимлик ва ёлғизлик яққол кўзга ташланиб туради. Кавабата ҳаёти ва ижодини ўрганиш жаҳон адабиётшунослари объектда бўлди. Нобелев мукофотини олгандан сўнг унинг ҳаёти ва ижодига янада қизиқиши ошган адабиётшунос Такаси Ока ёзувчи таъсирланган, илҳомланган асарларни ва омилларни кидиради, чунки унинг асарларида миллийлик ўта бўртиб турса ҳам ғарбда япониядан кўра қизиқиш кучлироқ эди. Бир неча йиллар ғарб комправистика адабиётининг ўрганиш объектда бўлган Я. Кавабата ижоди таъсир ёки бирор ғарб ёзувчилари асарларида типологик ҳодиса кузатилмаган. Жуда кичик ёшларидаёқ рассомчиликка қизиққан Я. Кавабата ўн икки ёшида ёзувчи бўлишга қатъий қарор қилади. Олим ва тадқиқотчилар шунинг учун унга "рассом ёзувчи" деб таъриф берганлар. Такаси

Ока унинг 1925 йил биринчи нашр қилинган автобиографик китоби "Ўн олти ёшликнинг кундалиги" асарида рассомлар Леонардо да Винчи, Микеланджело, Рембрандт, Поль Сезанннинг асарларидан таъсирлангани ва уларни атрофлича ўргангани ҳақида маълумотларни топади. Токио мактабида ўқиб юрган кезларидаёқ европа маданияти, скандинавия адабиёти билан қизиққанлиги ва уларни атрофлича ўрганганлиги ёзувчининг ғарб адабиёти ва маданиятини чуқур билганлигидан далолат деб қарайди. 1920 йилда Кавабата Токио университетининг инглиз адабиёти факультетига ўқишга киради, лекин ўқишнинг иккинчи йилида япон адабиётига кўчириб ўтади. "Синейте" яъни "Янги йўналиш" журналда чоп этилган мақоласи учун "Бунгэй сюнджю" ("Давр адабиёти") журнали асосчиси, Кан Кикутинин назарига тушади. 1923 йилда ёш, иқтидорли ёзувчилар билан "Бунгэй дзидай" ("Замонавий адабиёт") номи билан машхур журналга асос солади. "Синканкакуха" ("неосенсуалистлар") номи билан машхур бўлган журнал ғарб ёзувчилари Джеймс Жойс, Пруста, Гертруда Стайнларнинг ижоди таъсири остида фаолият юритган. Ёзувчи ўз ижодини неосенсуализмчилар намоёндаси сифатида бошлайди. "Кафтдек кичик ҳикоялар" тўплами ижодини бошдан охиригача ёритувчи япон анъаналарига хос қисқаликда ёритилган насрий асарлар намунасидир. Бу асарлар «онг оқими» методи неосенсуализмнинг майда деталаригача намоён бўлади. Ёдзё концепцияси бу - "айтилмаган туйғу". Бу кичик ҳикояларда ҳар бир предметнинг қалби бордек, нарсанинг моҳиятини англашга ҳаракат қилади. Дзен концепциясига кўра ҳақиқат -моҳият тушуниб етилгандагина очилиши бош ғоя. "Бўшлиқ" ва "мавжуд бўлмаган" концепция ғарбликларнинг декаденс ва ниғилизм тушунчалари бир- бири билан боғланганлиги ҳали хануз адабий танқидчиларни Я. Кавабата шундан таъсирланганими ёки йўқми деган муаммони очик қолдириб келмоқда. Зигмунд Фрейд асарлари билан яхши таниш бўлган. Такаси Ока ўзининг илмий ҳулосаларида ёзувчи асарларида ғарб таъсири соф япон кўринишида жаҳон адабиёти контекстидан ўрин олган. Бирор таъсир ёки типологик ўхшашликлар контекстида ўрганилмаган ёзувчи 1959 йилда Гёте номи Франкфурт медали билан тақдирланган (1937). Россия Санъат академиясининг адабий мукофоти билан (1952). 1961 йилда Франциянинг "Энг яхши чет эл адабиёти " учун "Санъат ва адабиёт" ордени билан мукофотланганлиги жаҳон адабиётида унинг адабий ўрни бекиёс экани тасдиқланган.

А. Мешеряков "Кавабата японияда яшаган, япония Кавабатада яшаган", -деб изоҳ беради. Ёзувчи ўзининг асарларида инсон "қалб суръатини" айнан чизган. "Менинг асарларимни ўқ илдинини ёлғизлик мотиви ташкил этади. Ва бу ёлғизликдан олиб чиқадиган ягона асосий восита бор. Бу-гўзаллик",-дейди ва гўзаллиқни айнан табиат воситалари, рамзлар билан боғлайди. Кавабата санъатшунос Ясиро Юкионинг "Қачонки қорни, ойна, гулни яъна шунга ўхшаш гўзал нарсаларни кўрганингда дўстинг ҳақида ўйлайсан." иборасини жуда яхши кўради ва "қалбим мотиви" деб атайди. Ёзувчининг асарларида "гўзаллик" сўзи жуда кўп ишлатилади. Қалб гўзаллиги билан табиат гўзаллиги ҳамбарчас боғлиқ деб билади. "Япон адабиётининг гўзаллиги", "Япон гўзаллигининг очилиши", "Гўзаллиқнинг пайдо бўлиши", "Абадий гўзаллик" деб номланган асарлари айнан гўзалликка бағишланади. Кавабата параллелизм ва ўхшатишлар орқали айнан табиат билан қалб уйғунлигини тасвирлайди. Адабиётшунос Ито Сэй XX аср япон адабиёти структурасини "тўғри чизикли" сюжет, ҳамда "оркесторли" сюжетларга ажратади. Я.Кавабата асарлари сюжети тузилиши бир маромда кетмайди. "Олов ичидаги

аёл” асарида ёнаётган ўрмон билан аёл қалби оташини кўрсатади. Ёки “Станциядаги ёмғир” асарида аввалига станция ва ёмғир ҳақида ҳеч нима айтилмайди. Асарни ўкиб бориш жараёнида станция оилага, ёмғир эса оиладаги икун-чикирларга ўхшатилади. Ва асар охири “Эркалар! Тунда ёмғир ёғаётган пайтда, айниқса у майдалаб ёғаётган пайтда станцияда кутиб турган аёлингиз ёнига шошилишингиз керак. Акс ҳолда уларнинг зонтга йўғрилган юраклари бошқаларга тақдим этилмаслигига кафолат беролмайман” деб якунланади. Бу асарлар сюжети “оркестор”ли бўлиб воқеалар ривожини бир маромда кетмайди. Ёзувчи асарларининг кульминацияси бошида келиб, тугун билан тугаши мумкин. Ясунари Кавабата ижодини ҳар томонлама ўрганиш XX аср япон адабиётини ўрганиш марказида бўлди. Ёзувчи ижодини ўз она ватанидан кўра жаҳон миқёсида ўрганилиши диққатга сазовордир. Чунки ёзувчи асарлари жуда кўп ғарб тилларига таржима қилинди. К. Ясунарининг ижодини ўрганувчи олимлар диққатини ёзувчи асарлари сюжетидаги шаклсизлик, руҳият тасвирининг берилишидаги ўзгача услуб, қахрамонларнинг қиёфасизланиши тортади. Адабиётшунослар жараёнини ўрганар эканлар япон XX аср насрини услубан ва мазмунан янгиланди деб қарайдилар. Унда тадқиқотчилар ғарб адабиётининг таъсири деб баҳо бердилар. Асар компонентларининг ўзгача тарзда намоён бўлишини К. Рёхо ўз изланишларида таҳлил қилди. Олим Сазки Сёити илмий ҳулосаларига юзланар экан, япон ёзувчилари тасавурида гўзал асар дейилганда структура назарда тутилмаган. Уларда жамиятдаги инсонлар муаммоси янги адабий ҳодиса ва жараёнларни тушуниб, қабул қила оладиган китобхонлар доираси кенгая бошлади. Ғарб адабиётшунослари ва олимларини япон ёзувчиси асарларининг қисқалиги, фикрнинг тугалланмаганлиги, анъанавий сюжет чизиқларининг йўқлиги қизиқтира бошлади. Адабиётшуносларнинг диққатини тортган ёзувчининг асарлари ҳар томонлама таҳлил қилинар экан ёзувчи ижодида З. Фрейд, Уилс, Нитше асарларининг таъсири бор деб қарайдилар. Америкалик ёзувчи ва эссеист Эдмунд Уайт ёзувчи асарлари нақадар табиий ва пухта ўйланган, ҳар қандай уйдирма тўқималардан ҳолис ҳикоя деб баҳо беради. 1961 йилда адабиётшунос танқидчи Г. Артур Кимбала томонидан ижодкор ҳаёти ва ижоди атрофлича ўрганилади. Ясунари Кавабатанинг кичик ҳикоялари ғоясидаги бош муаммолар- инсон ҳаёти ва ўлими, инсон ва табиат ўртасидаги ички, кўринмас гўзалликни очиб беради. Шарқ адабиётшунос олимларини эса, Ясунари Кавабата ижодининг хилма- хиллиги, тағмаёно, услуб ва ўзига хослиги инсон руҳияти, онги тасвирининг берилиши қизиқтирди. Бош қахрамон- Инсон табиатнинг ажралмас бир қисми экани, ҳис-туйғулар ва қайғуриш нафақат инсонга хос, балки табиатдаги ҳар бир воқеа- ҳодисаларнинг инсон кўнглига боғлиқ эканини, улар ўртасида яширин, кўзга кўринмас гўзалликни ўзининг кичик ҳикоялари билан исботлайди,-деб баҳо беришади. Кейинчалик Кавабатанинг “Кўл” ҳикояси катта шов-шувларга сабаб бўлди. Адабиётга ёзувчи асарларидаги бош ғоя- инсон, унинг кечинмалари, табиат ва инсон кўнгли, руҳияти ўртасидаги узвий, кўринмас иплар экани янгилик сифатида кириб келди. Ёзувчи асарларининг бош қахрамонлари рамзий образлар: дарахт, гул, тош, қор, ой. Я. Кавабата инсон руҳиятини, унинг ички оламини дарахтлар, гуллар, тошлар, қор ва ойга моҳирлик билан кўчирган расом ёзувчидир. Ёзувчи “кафтдек кичик ҳикоялар” ида инсонга қайғули нарсалардан завқ олишига ундайди. Ҳикояларда ҳеч қандай ортикча деталь, ортикча тасвир йўқ бўлиши билан бирга инсонни фикрлашга, мулоҳаза қилишга йўналтиради. Ёзувчи “Кафтдек кичик ҳикоялар”ида

номаълум нарсалардан маълум нарсаларни, кутилмаган нарсалардан айнан ўхшашликларни ёритиб беради. “Упа ва бензин”, “Туғуруқ ва арра” ҳикояларининг номланишидаги асли бир-бирига ўхшамаган нарсалар ўртасида қанчалик яқинлик борлигини тасаввур этиш қийин. Ҳикояларда инсон орқали табиатни, табиат орқали инсонни очиб беради. “Табиат билан инсон жуда кўринмас, ингичка иплар билан боғлиқ бўлади”. Ёзувчи ана ўша иплар устида бош қотиради ва унинг сир асрори нимада эканини тағига ета олмайди. Я. Кавабата “Упа ва бензин” ҳикоясида табиий нарсалар сунъий нарсалардан нақадар гўзаллиги, тақдорланмаслигини исботлайди. Инсон қанчалик ана шу сир асрорлардан воқиф бўлиб бораверса, шунчалик табиийликка эришишини таъкидлайди, инсонни мукаммаллаштиради ва ўз асарларида буни чизиб беради. Ёзувчи томонидан яратилган барча асарлар яширин тағмаёнога эга. Ёзувчи ижодини ҳар томонлама ўрганган таржимон адабиётшунос А. Мешариков Кавабата асарларини ёзувчининг шахсий ҳаёти билан чамбарчас боғлиқ дейди. Шунинг учун унинг кичик ҳикояларидаги бош ғоя- ўлим, етимлик, ёлғизлик ва йўқотишларга йўғрилган. Ҳикояларнинг энг оғриқли нуқтаси инсон қалбидаги- совуқлик, зеркиш, севган инсонига айтолмаган қалб хиссиётлари. Ёкомицу Риити адиб ижодини ўрганар экан Ясунари Кавабатани ғарбда ҳам, шарқда ҳам бир хил машхурликка олиб келган ютуғи унинг миллий анъаналарга ҳурмати, миллат руҳиятини яхши тушунигани ва билганида деб таҳлил қилади. Ёзувчи асарларида интрига, интерпретация, конфликт инсон руҳияти билан кўзга илғаб бўлмас табиат сирлари гўзаллиги ўртасида содир бўлади. XX аср япон насрининг жаҳон миқёсида кенг тарқалишида Ясунари Кавабатанинг ўрни бекиёс. Ясунари Кавабата япон адабиётидан биринчи бўлиб «Японлар онги моҳиятини акс эттирган ёзувчилик маҳорати учун» Нобел мукофотида сазовор бўлган. Бугун япон адабиёти насрда ҳам, назмда ҳам янги чўққиларга эришиб, янги тусга эга бўлиб бораётган бўлсада, Кавабата ижодига қизиқиш сўнмаётгани, йилдан-йилга ёзувчи ижодига нисбатан нашрлар ва бошқа тилларга таржима қилиш талаби ортиб бормоқда. Бадий асарнинг таъсирчан ва пухталиги унинг маҳорат ва талант билан яратилишидадир. Ҳаётинг воқелик ва ҳодисаларнинг инсон ички оламида аксланиши, асарнинг ғоявий эстетик йўналишининг ўзига хос тарзда ифодаланиши, асар қахрамонлари ўртасида содир бўладиган руҳий коллизия япон адабиёти қиёфасини белгилаб беради. Япон адабиётида ўз миллати, ўз тилининг чуқур билиш, унда ноёб асарлар яратиш билан бирга бошқа тил ва миллат маданиятига ҳам чуқур эҳтиром билан қаралган ва ҳар бир миллат учун ўз она тилиси нақадар азиз эканини Я.Кавабатанинг “Она тилида ибодат” ҳикоясида ҳам кўришимиз мумкин. Ясунари Кавабата ижодий мероси унинг фалсафий қарашларининг асоси бўлган гўзаллик- руҳий озодликдадир дейди. Ёзувчи қахрамонлари учун рамзий маъно орқали инсонлар ўзлигини англаб етиши ижодий ўзига хосликларга асосланган ҳодиса ҳисобланади. Артур Кимбала ёзувчи ҳикояларида “ўлимга бўлган фикрлари парчаларидан ҳаёт ясалади” деб баҳо беради. Бу жуда фалсафий фикр бўлиб ўқувчини яна бир бор “Арра ва туғуруқ”, “Упа ва бензин”, “Кечки шаҳарнинг кулгуси”, “Она кўзлари”, “Олов ичидаги аёл” каби асарларининг ўқ илдизини инсоннинг қалбан ёлғизлиги, ёлғизликдаги ўз- ўзи билан содир бўладиган интригаларга ечим сифатида қаралади. Уларнинг сюжети ва ғояларида қахрамонлар муносабатидаги келишмовчиликлар эмас, балки руҳ билан тана, жонли нарсалар билан жонсиз нарсалар, табиат билан инсонлар,

жониворлар ва инсонлар ўртасидаги муносабатлар чизиб берилади.

АДАБИЁТЛАР

1. Гривнин В.С. Актуальные проблемы современности в произведениях японских писателей.-Москва- : Наука, 2000 г.
2. Эдмунд Уайт.Развитии национальной литературы. Япония сегодня. Москва, 2002 г.
3. Кавабата Ясунари, Гиперион. "Санкт-Петербург" 2002 г.
4. Япония. Идеология, культура, литература. – Москва, «Наука», 2002 г.
5. Насирова З.Х. Художественная импровизация и интерпретация в романе Ю. Мисимы "Исповедь маски" Международная научно практическая конференция «Актуальные проблемы науки 20 века» сборник статьи г. Москва 2016 г.
6. Nasirova Z.H. A study of twentieth-century japanese literary processes. International journal of advanced research 2021.
7. Nasirova Z.H Descriptive skills of Japanese writers. Asian Journal of Multi dimensional research 2021.
8. Синканкакурон Ёкомицу Риити
9. Такаси Ока"Нью-Йорк тайме",
10. Кавабата Ясунари "Избранные произведения" Гиперион-Петербург 2002 4-бет
11. Ўша асар 9-бет.